

Hansen proti Norsku, rozsudek ze dne 2. 10. 2014 - K odůvodnění soudního rozhodnutí

Stěžovatel: Hansen

Žalovaný stát: Norsko

Číslo stížnosti: 15319/09

Datum: 02.10.2014

Článek Úmluvy: čl. 6 odst. 1

Rozhodovací formace: Senát

Soud: Evropský soud pro lidská práva

Hesla: odůvodnění, spravedlivý proces

Český právní řád: § 157, § 169, § 243f odst. 3 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

Významnost: 2

K odůvodnění soudního rozhodnutí

Autorský komentář:

Předkládaný rozsudek Evropského soudu pro lidská práva se zabývá rozsahem povinnosti soudů odůvodňovat rozhodnutí. V českém prostředí v minulosti nemuselo být dle § 243c odst. 2 o. s. ř. ve znění platném do 7. dubna 2004 odůvodněno usnesení o odmítnutí dovolání, které nebylo shledáno přípustným podle tehdejšího § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. nebo podle obdobného užití tohoto ustanovení (§ 238 a § 238a). Ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. však bylo nálezem Ústavního soudu ze dne 11. února 2004, sp. zn. Pl. ÚS 1/03, zrušeno. Nová právní úprava dovolání účinná od 1. ledna 2013 v ustanovení § 243f odst. 3 o. s. ř. pak připouští stručné odůvodnění v případě odmítnutí dovolání nebo v případě zastavení dovolacího řízení s tím, že za této situace nemusí být odůvodněno rozhodnutí o náhradě nákladů řízení. Judikatura Ústavního soudu se ustálila v tom směru, že povinnost obecného soudu, tedy i soudu dovolacího, odůvodnit své rozhodnutí tak, aby z něho byly patrné konkrétní důvody, které jej k odmítnutí dovolání vedly, je principem představujícím součást práva na řádný a spravedlivý proces a současně vylučujícím libovůli v rozhodování (srov. např. nález ze dne 19. srpna 2014, sp. zn. I. ÚS 962/14).

Přínos předkládaného rozsudku spočívá v tom, že poskytuje nepřímou vodítko pro hodnocení, co je dostatečně odůvodněné rozhodnutí. Konkrétně se zabývá případem, kdy se pravomoc dotčeného soudu vztahuje na otázky právní, procesní i skutkové, přičemž stěžovatel namítá skutkové důvody. V takové situaci je dle Evropského soudu pro lidská práva povinností soudu věnovat se v odůvodnění svého rozhodnutí meritu problému a podstatě věci, včetně skutkových námitek.

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatel s manželkou uzavřeli dohodu o podílovém spoluvlastnictví pozemku s tím, že každý z nich

vlastnil 50% pozemku bez ohledu na to, co mohlo vyplývat z formálních nároků. Po rozvodu městský soud v roce 2001 konstatoval neplatnost dohody o spoluvlastnictví. V roce 2005 bývalá manželka stěžovatele prodala pozemek. V roce 2007 stěžovatel zahájil občanskoprávní řízení před městským soudem, v němž tvrdil, že mu svědčí vlastnické právo k 50% předmětného pozemku. Městský soud rozhodl v neprospěch stěžovatele, protože mu nesvědčil právní titul k pozemku. Stěžovatel se proti rozsudku odvolal k vrchnímu soudu. Zejména namítal, že městský soud nepochopil jeho argumenty a odkaz na právní doktrínu a že zkrátil celkovou dobu trvání slyšení z původně plánovaných tří dnů na pět hodin. (§ 5 - 13).

Vrchní soud upozornil stěžovatele, že pravděpodobně odmítne přijmout jeho odvolání a poskytl mu lhůtu k vyjádření. Stěžovatel žádal, aby jeho odvolání bylo připuštěno k přezkumu nebo aby vrchní soud zrušil rozsudek městského soudu a vrátil mu věc k novému projednání. Vrchní soud jednomyslným rozhodnutím odmítl přijmout odvolání stěžovatele s následujícím odůvodněním: „Vrchní soud má za zjevné, že odvolání nebude úspěšné, a její připuštění se tedy odmítá podle článku 29-13(2) občanského soudního řádu“ (§ 14 - 15).

Stěžovatel se napadl rozhodnutí vrchního soudu u Nejvyššího soudu, přičemž zejména namítal, že odmítnutí jeho odvolání postrádalo odůvodnění. Dovolací výbor Nejvyššího soudu s poukazem na to, že jeho pravomoc je omezena na přezkum řízení před vrchním soudem, jednomyslně konstatoval, že dovolání by zjevně nemělo úspěch a tudíž dovolání stěžovatele odmítl (§ 16 - 17).

PŘÁVNÍ POSOUZENÍ

K tvrzenému porušení článku 6 odst. 1 Úmluvy

47. Stěžovatel namítal, že vrchní soud svým rozhodnutím ze dne 12. června 2008 zamítl jeho odvolání proti rozhodnutí městského soudu bez odůvodnění, což vedlo k porušení zásady řádného projednání věci zaručené článkem 6 odst. 1 Úmluvy. (...)
48. K přijatelnosti
49. Soud nesouhlasil s vládou, že stěžovatelova stížnost je v rozporu s ratione materiae Úmluvy. Stížnost rovněž nepovažoval za zjevně neopodstatněnou ve smyslu článku 35 odst. 3 písm. a) Úmluvy, ani za nepřijatelnou z jiných důvodů. Prohlásil ji tudíž za přijatelnou.
50. K odůvodněnosti

Hodnocení soudu

(a) Relevantní zásady

71. Soud připomněl, že i když článek 6 Úmluvy nenutí státy zřizovat odvolací či kasační soudy a nezaručuje právo na odvolání jako takové v občanskoprávních případech, stát, který se rozhodne takové soudy vytvořit, je povinen zabezpečit, že účastníci řízení se budou moci před těmito soudy těšit základním zárukám obsažených v článku 6 (Delcourt proti Belgii, č. 2689/65, rozsudek ze dne 17. ledna 1970, str. 14). K požadavku uvedení důvodů, jenž je předmětem projednávané věci, Soud ve věci García Ruiz proti Španělsku, č. 30544/96, rozsudek velkého senátu ze dne 21. ledna 1999, uvedl následující:

„26. Podle ustálené judikatury odrážející zásadu řádného výkonu soudnictví mají rozsudky soudů a tribunálů řádně stanovit důvody, na nichž jsou založeny. Rozsah této povinnosti se může lišit podle povahy rozhodnutí a musí být posouzen na základě konkrétních okolností případu (viz Ruiz Torija proti Španělsku, č. 18390/91, rozsudek ze dne 9. prosince 1994; Hiro Balani proti Španělsku, č. 18064/91, rozsudek ze dne 9. prosince 1994, § 29 a 27; Higgins a ostatní proti Francii, č. 20124/92, rozsudek ze dne 19. února 1998, § 42). Ačkoliv článek 6 odst. 1 ukládá soudům povinnost

odůvodňovat svá rozhodnutí, nelze ho chápat tak, že by vyžadoval podrobnou odpověď na každý argument (viz Van de Hurk proti Nizozemsku, č. 16034/90, rozsudek ze dne 19. dubna 1994, § 61). Tudiž při zamítnutí žaloby se odvolací soud může v zásadě ztotožnit s odůvodněním rozhodnutí soudu nižší instance (viz mutatis mutandis, Helle proti Finsku, č. 20772/92, rozsudek ze dne 19. prosince 1997, § 59 - 60).“

72. Soud rovněž uvedl, že soud (nebo orgán) nižší instance musí naproti tomu uvést takové odůvodnění, které umožní účastníkům řízení účinně využít jakékoliv existující právo na odvolání (viz Hadjianastassiou proti Řecku, č. 12945/87, rozsudek ze dne 16. prosince 1992, § 33; Hirvisaari, č. 49684/99, rozsudek ze dne 27. září 2001, § 30; Sanchez Cardenas proti Norsku, č. 12148/03, rozsudek ze dne 4. října 2007). Úkolem Soudu je posoudit, zda způsob použitý v projednávané věci vedl k výsledkům požadovaným Úmluvou (viz Hadjianastassiou proti Řecku, cit. výše).
73. Způsob aplikace článku 6 v řízení před odvolacími soudy záleží na zvláštích daného řízení; musí se pohlížet na řízení jako celek v rámci vnitrostátního právního řádu a roli odvolacího soudu v něm (viz Ekbatani proti Švédsku, č. 10563/83, rozsudek ze dne 26. května 1988, § 27; Monnell a Morris proti Spojenému království, č. 9562/81 a 9818/82, rozsudek ze dne 2. března 1987). Při posouzení, zda byl v projednávané věci naplněn požadavek spravedlnosti ve smyslu článku 6, je nezbytné vzít v potaz takové věci, jako jsou povaha řízení o daném oprávněném prostředku a jeho význam v kontextu celého řízení, rozsah pravomocí vrchního soudu a způsob, jakým zájmy stěžovatele byly v konkrétním řízení před vrchním soudem skutečně prezentovány a chráněny (Monnell a Morris proti Spojenému království, cit. výše, tamtéž).
74. V této souvislosti je nezbytné pamatovat na to, že při rozhodnutí odvolacího soudu o přípustnosti odvolání v rámci výběru nejdůležitějších případů článek 6 odst. 1 nevyžaduje detailní odůvodnění odmítnutí takového připuštění (viz Sawoniuk, č. 62716/00, rozhodnutí ze dne 29. května 2001).

(b) Aplikace těchto zásad na projednávanou věc

75. S ohledem na okolnosti projednávané věci Soud předně poukázal na argument stěžovatele, že vzhledem k pochybením v řízení před městským soudem a v odůvodnění rozhodnutí měl vrchní soud uvést podrobnější důvody pro odmítnutí připuštění odvolání. V odvolání k vrchnímu soudu namítal, že městský soud rozhodl o zkrácení celkové délky jednání z původně naplánovaných tří dnů na pět hodin, včetně slyšení svědků navržených stěžovatelem, předvedení listinných důkazů a posouzení právních otázek městským soudem.
76. Soud nicméně zjistil, že městský soud vedl kontradiktorní řízení, v němž byly slyšeny obě strany a byly provedeny důkazy, stěžovatel se obhájil sám a jeho protistrana byla zastoupena právním zástupcem. I když úkolem Soudu není vyjadřovat jakýkoliv názor na to, zda interpretace norského práva městským soudem byla správná, ani nahrazovat posouzení městského soudu svým posouzením jakýchkoliv skutkových okolností, které mu byly předloženy (viz Edwards proti Spojenému království, č. 13071/87, rozsudek ze dne 16. prosince 1992, § 34; Dombo Beheer B.V. proti Nizozemí, č. 14448/88, rozsudek ze dne 27. října 1993, § 31; Botten proti Norsku, č. 16206/90, rozsudek ze dne 19. února 1996, § 48), neidentifikoval nic, co by naznačovalo, že městský soud překročil obvyklý prostor pro uvážení, který požívají národní soudy při posuzování přípustnosti a relevantnosti důkazů a zjišťování skutkových okolností (viz např. Eskelinen a ostatní proti Finsku, č. 43803/98, rozsudek ze dne 8. srpna 2006, § 31; Sara Lind Eggertsdóttir proti Islandu, 31930/04, rozsudek ze dne 5. července 2007, § 44; Bergsson a ostatní proti Islandu, č. 46461/16, rozhodnutí ze dne 23. září 2008). Rovněž se nezdá, že odůvodnění městského soudu nebylo dostatečné pro účely článku 6 odst. 1 (srov. Hirvisaari, cit. výše, § 31 - 33). Na straně městského soudu se neobjevilo jakékoliv pochybení z pohledu respektování požadavků na spravedlnost podle článku 6 (viz

Sawoniuk, cit. výše; Nerva a ostatní proti Spojenému království, č. 42295/98, rozhodnutí ze dne 11. července 2007).

77. Nicméně nevyřešenou zůstává otázka, zda vrchní soud dostatečně odůvodnil odmítnutí stěžovatelova odvolání. Jeho odůvodnění pozůstávalo z parafrázování obsahu článku 29-13 (2), první věty, o. s. ř., podle kterého připuštění odvolání může být odmítnuto, pokud vrchní soud „shledá, že odvolání by zjevně nemělo naději na úspěch“.
78. Napadené rozhodnutí bylo přijato v rámci řízení o opravném prostředku zavedeného občanským soudním řádem z roku 2005 v zájmu procesní ekonomie. S cílem vyhnout se dodatečným nákladům pro strany řízení i pro soudnictví vyvstala potřeba zastavit zjevně neopodstatněná odvolání podaná k vrchnímu soudu. Ačkoliv právo na odvolací přezkum merita věci bylo považováno za důležitou záruku, neomezené a široké právo by v tomto ohledu mohlo být v právním státě kontraproduktivní.
79. Úkolem vrchního soudu v odvolacím řízení nebylo posoudit případ od počátku, ale přezkoumat rozhodnutí soudu prvního stupně, které bylo předmětem odvolání. Po posouzení merita věci, obvykle na základě spisu, mohl vrchní soud odmítnout připustit odvolání, pokud zjistil, že „zjevně“ nemělo naději na úspěch. (...) Nebylo podmínkou, aby vrchní soud souhlasil s odůvodněním městského soudu. Postačovalo, že vrchní soud považoval výsledek řízení za udržitelný, třebaže na základě jiného odůvodnění. Navíc bylo podmínkou, aby při odmítnutí připuštění odvolání tři soudci jednomyslně konstatovali, že odvolání nemá naději na úspěch. Rozhodnutí o odmítnutí připuštění odvolání bylo přijato v přípravné fázi řízení, a jakmile bylo konečné, vedlo k tomu, že rozsudek soudu nižšího stupně nabyl právní moci.
80. V této souvislosti Soud připomněl, že „v přípravném řízení za účelem připuštění odvolání v právních otázkách orgánem působícím v rámci kasačního soudu ... odvolací soud není povinen uvést podrobné odůvodnění, pokud pouze aplikuje právní ustanovení, aby odmítl odvolání na základě právního názoru, že nemá naději na úspěch“ (viz Gorou proti Řecku /č. 2/, č. 12686/03, rozsudek velkého senátu ze dne 20. března 2009, § 41; Wnuk proti Polsku, č. 38308/05, rozhodnutí ze dne 1. září 2009). Tento princip aplikoval Soud rovněž při odmítnutí odvolání založeném na skutkových důvodech (viz Wnuk proti Polsku, cit. výše; E. M. proti Norsku, č. 20087/92, rozsudek ze dne 26. října 1995).
81. Zvláštní úlohu vrchního soudu v této fázi vnitrostátního řízení při odmítnutí přípustnosti odvolání nelze odlišit od úlohy vnitrostátního dovolacího soudu při odmítání dovolání na základě toho, že nemá rozumnou naději na úspěch. (...) Soud rovněž nerozlišuje mezi rozhodnutími o opravných prostředcích přijatých jako zde ve druhé instanci a takovým rozhodnutím přijatým ve třetí instanci. Povaha posuzované otázky, konkrétně existence nebo neexistence rozumné naděje na úspěch, je v podstatě stejná.
82. Soud nicméně zjistil, že pravomoc vrchního soudu nebyla omezena na otázky právní a procesní, ale byla rozšířena rovněž na otázky skutkové. V projednávané věci se stěžovatel odvolal k vrchnímu soudu proti právnímu názoru městského soudu a proti jeho náhlému rozhodnutí drasticky zkrátit slyšení ze tří dnů na pět hodin, a tím podstatnému omezení jeho možnosti předvést svědky a předložit listinné důkazy ohledně určitých skutkových okolností. Soud není přesvědčen o tom, že za daných okolností odůvodnění rozhodnutí vrchního soudu řešilo podstatu problému (srov., mutatis mutandis, Helle proti Finsku, cit. výše, § 60) způsobem, který přiměřeně odrážel jeho roli v dané procesní fázi jakožto soudu odvolacího, jemuž byla svěřena plná pravomoc a který jednal s patřičným ohledem na zájmy stěžovatele (viz Monnell a Morris proti Spojenému království, cit. výše, § 56).
83. Vrchní soud navíc při odmítnutí připuštění stěžovatelova odvolání nejednal jako soud poslední instance, jelikož řízení před ním se mohlo stát předmětem dovolání k Dovolacímu výboru Nejvyššího soudu. Zatímco pravomoc posledně uvedeného se nevztahovala k meritu stěžovatelova odvolání podaného k vrchnímu soudu, nebo jeho odmítnutí připustit odvolání (srov. Hadjianastassiou proti Řecku, cit. výše, § 33; Hirvisaari proti Finsku, cit. výše, § 31 - 32), jeho přezkum zahrnoval aplikaci práva a posouzení důkazů vrchním soudem do té míry, v jaké

se vztahovala k otázkám procesním. Rovněž měl přezkoumat, zda v rámci řízení před vrchním soudem jako celku bylo ospravedlnitelné z pohledu zásady řádného projednání věci, obzvláště z pohledu záruk zakotvených v článku 6 odst. 1 Úmluvy, že vrchní soud odmítl připustit odvolání. Tento přezkum zahrnoval otázku, zda se lze se záležitostmi vypořádat na základě písemného spisu v rámci zjednodušeného řízení. Za této situace Soud uvítal vývoj vnitrostátní soudní praxe a legislativních změn v této oblasti. Soud však není přesvědčen o tom, že odůvodnění vrchního soudu o odmítnutí připuštění jeho odvolání stěžovateli umožnilo, aby účinně vykonal svoje právo na dovolání (viz *Hadjianastassiou proti Řecku*, cit. výše, § 33; *Hirvisaari proti Finsku*, cit. výše, § 30) proti řízení před vrchním soudem u Nejvyššího soudu ve smyslu článku 6 odst. 1 Úmluvy.

84. Proto tedy došlo k porušení tohoto ustanovení. (...)

K aplikaci článku 41 Úmluvy

89. Vzhledem k vývoji v oblasti soudnictví a legislativy žalovaného státu ve vztahu k řešené otázce Soud uvedl, že konstatování porušení představuje přiměřené zadostiučinění.

VÝROK

Z těchto důvodů Soud

1. Jednomyslně konstatuje, že stížnost je přijatelná;
2. Rozhoduje v poměru hlasů šest k jednomu, že došlo k porušení článku 6 odst. 1 Úmluvy;
3. Jednomyslně rozhoduje,

(a) že výrok o porušení představuje spravedlivé zadostiučinění nemajetkové újmy utrpěné stěžovatelem;

(b) že žalovaný stát má zaplatit stěžovateli ve lhůtě tří měsíců ode dne, kdy rozsudek nabude právní moci v souladu s článkem 44 odst. 2 Úmluvy, 12 500 EUR (dvanáct tisíc pět set euro) a k tomu jakoukoliv daň, která může být stěžovateli účtována, jakožto náhradu nákladů a výdajů, jež se převede na měnu žalovaného státu podle kurzu platného ke dni urovnání;

(c) že od uplynutí výše uvedené lhůty tří měsíců až do zaplacení bude stanovená částka navyšována o prostý úrok se sazbou rovnající se sazbě marginální zápůjční facility Evropské centrální banky platné v tomto období, zvýšené o tři procentní body;

4. Odmítá ve zbytku návrh na přiznání přiměřeného zadostiučinění.

Nesouhlasné stanovisko soudce Mose

1. Podstatou věci bylo, do jaké míry je odvolací soud jednající ve druhé instanci povinen odůvodňovat rozhodnutí v řízení o opravném prostředku ve smyslu článku 6 odst. 1 a zejména zda se může omezit na obecnou formulaci, že věc nemá naději na úspěch. Soudce se neztotožnil s názorem většiny, že nepostačovalo stručné odůvodnění. (...)
2. Soudce Mose uvedl, že řízením zahájeným v roce 2007 stěžovatel fakticky znovu brojil proti rozsudku soudu vydanému v roce 2001 v jeho neprospěch, jímž bylo rozhodnuto o podstatě věci - vlastnictví pozemku. (...)
3. Jen stěžuje se lze zbavit dojmu, že stěžovatelovo odvolání bylo zjevně neopodstatněné, a soudce nebyl schopen vidět nespravedlnost v tom, že bylo zastaveno v počáteční fázi řízení. Mechanismus sloužící jako odstrašující vůči takovým odvoláním sleduje legitimní cíl, který je Soudem přijímán (viz *Monnell a Morris proti Spojenému království*, cit. výše). S ohledem na to, že stěžovateli bylo poskytnuto spravedlivé řízení před městským soudem, že byl upozorněn na

to, že jeho odvolání může být odmítnuto, a přesto podal další podání, vzhledem k povaze jeho podání k vrchnímu soudu a jeho roli v rámci předmětného řízení, a povaze jeho rozhodnutí odmítajícího připuštění odvolání, se soudce nedomníval, že vzorec „bez naděje na úspěch“ použitý vrchním soudem byl v rozporu s článkem 6 odst. 1 Úmluvy.

(zpracovaly JUDr. Iva Brožová a Mgr. Ing. Lucia Hudecová)